

Аліна Валентинівна Піддубна

Кандидат юридичних наук, підполковник поліції, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0003-1244-2263>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, СЛІДЧИХ ТА ДІЗНАВАЧІВ

З метою належного унормування і удосконалення функціонування кримінальної юстиції та ефективного здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану, в Україні прийнято ряд змін та доповнень до КПК України та інших законодавчих актів України, що зумовлює необхідність внесення у систему підготовки поліцейських, слідчих та дізнавачів корективів до службових, освітніх (професійних) програм, навчальних планів та розробку відповідних навчально-методичних матеріалів.

Ключові слова: досудове розслідування, КПК України, слідчий, дізнавач, прокурор.

Виникнення об'єктивної неможливості реалізації ряду основних повноважень дізнавачами, слідчими, прокурорами і особливо, слідчими суддями, судами, у зв'язку з результатами збройної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року проти України, що полягає, зокрема, у вбивствах цивільного населення, знищенні житлових об'єктів та інфраструктури правоохоронних органів, судів в населених пунктах, окупації окремих місцевостей (адміністративних територій), спонукали законодавця до внесення змін і доповнень до КПК України, Законів України «Про судоустрій та статус суддів», «Про судову експертизу», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» та ін. Зокрема, Закони України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів у складних умовах воєнного стану» № 2111 від 03 березня 2022 року, який набрав чинності 08 березня 2022 року [1], а також низки інших : «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України "Про електронні комунікації" щодо підвищення

ефективності досудового розслідування "за гарячими слідами" та протидії кібератакам» № 2137 від 15 березня 2022, що набрав чинності 22 березня 2022 року [2] та «Про внесення змін до КПК України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» № 2125-ІХ від 15 березня 2022, діє з 22 березня 2022 [3]. Також, з метою методично-інформаційної допомоги та правильної професійної підготовки слідчих, дізнавачів та поліцейських, у Листі від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [4] Верховним Судом надано роз'яснення щодо порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Організаційно-правові заходи, зміни та доповнення, що містяться у вказаних законах, спрямовані на удосконалення правового регулювання кримінального процесу, належне реагування на випадки кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, ефективне здійснення досудового розслідування, надання стороні захисту додаткових гарантій від можливих зловживань з боку слідчих суддів та працівників органів досудового розслідування та їх належної підготовки в умовах воєнного стану. Здійснюючи аналіз змін та доповнень, внесених вказаними Законами на заняттях з поліцейськими, слідчими та дізнавачами, необхідно звернути увагу, що вони стосуються початку досудового розслідування. Так, у разі відсутності технічної можливості доступу, внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та, відповідно, неможливості формування витягу із нього - рішення про початок досудового розслідування приймається слідчим, дізнавачем, прокурором, про що виноситься відповідна вмотивована постанова, яка являється підставою для початку досудового розслідування та розгляду клопотань органу досудового розслідування. Слід звертати увагу поліцейських, що вказана постанова повинна містити всю інформацію про кримінальне правопорушення та відомості, що підлягають внесенню до ЄРДР. Надалі вказані відомості вносяться до реєстру за першої можливості.

Стосовно строків досудового розслідування слід звертати увагу слухачів правоохоронців на тому, що однією з підстав зупинення строку досудового розслідування є об'єктивна неможливість звернення до суду з обвинувальним актом і про розуміння терміну «об'єктивна неможливість», під яким слід

розуміти, що об'єктивна неможливість це обставини та умови, які встановлюються у кожному конкретному провадженні з урахуванням воєнних дій, однак, на нашу думку, вказує на потребу для них додаткового роз'яснення. Слід акцентувати увагу, що у випадку відсутності технічної можливості, процесуальні дії фіксуються тільки у процесуальних документах.

Стосовно проведення «обшуку» телефонів та комп'ютерів слід роз'яснювати доповнення до ст. 236 КПК України, що регламентують здійснення таких заходів в межах загальної процедури обшуку житла або іншого володіння особи та, зокрема, слідчий, дізнавач, прокурор, у разі виявлення під час обшуку комп'ютерів чи мобільних телефонів, для виявлення яких не надано дозвіл на проведення обшуку, вправі здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп'ютерних даних, що на них міститься, на місці проведення обшуку.

Щодо порядку продовження строків запобіжного заходу слухачам слід доводити про те, що законом передбачено продовження строку запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою постановою керівника органу прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого за погодженням з прокурором, а також автоматичне продовження вказаного строку. Автоматичне продовження строку запобіжного заходу законодавець також передбачає у разі неможливості розгляду питання щодо його продовження судом у підготовчому судовому засіданні. По питаннях скасування запобіжного заходу для призову на військову службу прийнято зміни, що прокурор може ініціювати скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за клопотанням сторони захисту. Частково змінено права прокурора, а саме, повноваження слідчого судді в умовах воєнного часу може виконувати керівник органу прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого, дізнавача, погодженим із прокурором. Одночасно, всі повноваження виконують з урахуванням вимог глави 37 КПК України.

На заняттях слід звернути увагу поліцейських на підслідність НАБУ, зокрема, відповідно до статті 36 КПК України, прокурору в умовах воєнного часу дозволено доручати іншим органам досудового розслідування здійснювати досудове розслідування проваджень, підслідних НАБУ, у разі відсутності фактичної можливості здійснювати ним свої повноваження через воєнні дії. Доцільно звертати увагу слухачів, що вказані зміни діють тільки в

умовах воєнного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України. Тому, з метою набуття слухачами теоретичних та практичних знань щодо початку, порядку та строків досудового розслідування, необхідно більш звернути їх увагу на внесені зміни у КПК України.

Втім, підняті питання не є остаточними та підлягають окремому дослідженню. Пропоную учасникам конференції прийняти участь в обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань:

1. Закон України «Про внесення змін до КПК України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів у складних умовах воєнного стану» № 2111 від 03 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#Text> (Дата звернення: 19.04.2022).
2. Закон України «Про внесення змін до КПК України та Закону України "Про електронні комунікації" щодо підвищення ефективності досудового розслідування "за гарячими слідами" та протидії кібератакам» № 2137 від 15 березня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#top> (Дата звернення: 21.04.2022).
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» № 2125-IX від 15 березня 2022 URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T222125.html (Дата звернення: 21.04.2022).
4. Лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00820?an=1> (Дата звернення: 23.04.2022).
5. Ірина Гловюк, Віктор Завтур. Новели здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: зміни до КПК України від 03 березня 2022 та Роз'яснення Верховного Суду. Вища школа адвокатури НААУ. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/novely-zdijsnennya-kryminalnogo-provadhennya-v-um>

ovah-voyennogo-stanu-zminy-do-kpk-ukrayiny-vid-03-bereznya-2022-ta-roz-yasnen
nya-verhovnogo-sudu/ Дата звернення: 23.04.2022).